Floravittnarna i Skåne rapporterar

Sanddådra i Skåne

Charlotte Wigermo

Sanddådra *Camelina microcarpa* är ursprungligen en stäppväxt österifrån som är kulturspridd till hela Europa, kontinentala Asien liksom till Nord- och Sydamerika. Sanddådra är mycket lik, de i Sverige numera i stort sett utgångna arterna, lindådra *Camelina alyssum* och oljedådra *Camelina sativa*. Oljedådra omtalades redan på 1700-talet av Linné men uppgifterna är osäkra då alla de tre svenska arterna förr betraktades som en art. Första fynduppgift av sanddådra är från Skåne och publicerades 1823 (Nordstedt 1920).

Artnamnet *microcarpa* betyder "med små frukter" och kommer av grekiskans *micro* (liten) och *karpon* (frukt).

Utbredning

Sanddådra är numera sällsynt och i nuvarande rödlista från 2015 finns den i kategori VU, sårbar. Arten har främst funnits i Skåne, på Öland och Gotland och i Mälarlandskapen men har även haft spridda förekomster långt norrut. Sanddådra har minskat inom hela sitt utbredningsområde och förekommer idag relativt sällsynt norrut till och med Uppland. Den är ofta tillfällig.

I Danmark har sanddådra varit tämligen allmän men idag är den sällsynt men spridd. I Norge finns få fynd i södra delen av landet. I Finland är fynden också få med tyngdpunkt i sydvästra delen.

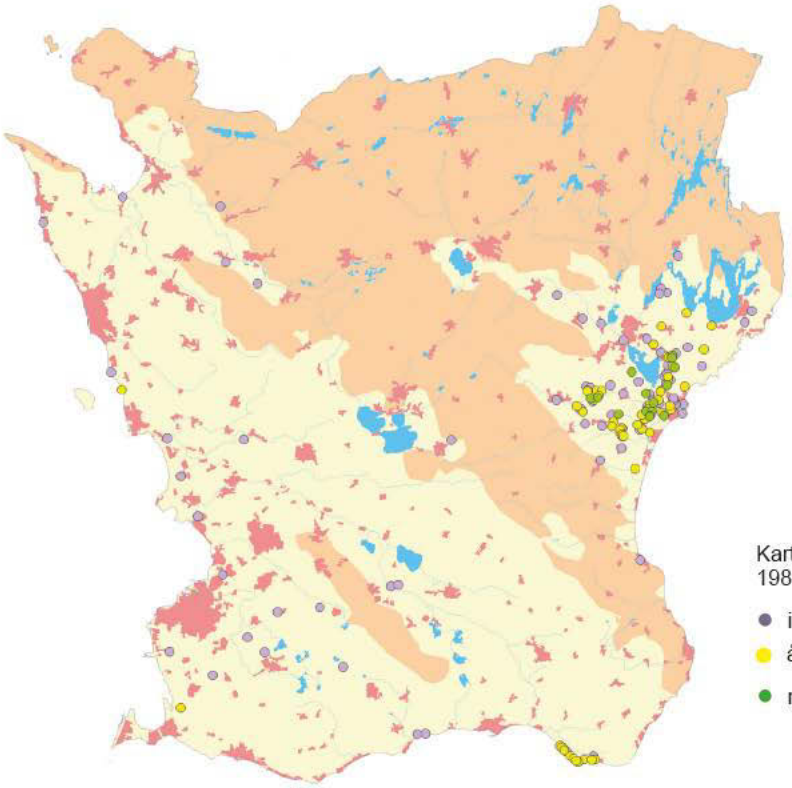
Ekologi

Eftersom sanddådra är en stäppväxt trivs den på lokaler med öppen, varm sand och hög värmeinstrålning. Den är konkurrenssvag och kräver öppen mark. Man hittar den därför invid stenmurar, på grusiga slänter och i sandiga åker- och vägkanter. Sanddådra har små frön som är lätta att rensa bort från alla typer av utsäde. Den är troligen känslig för ogräsmedel och har svårt att klara sig i det moderna jordbruket med tätare sådd där den snabbt blir utkonkurrerad.

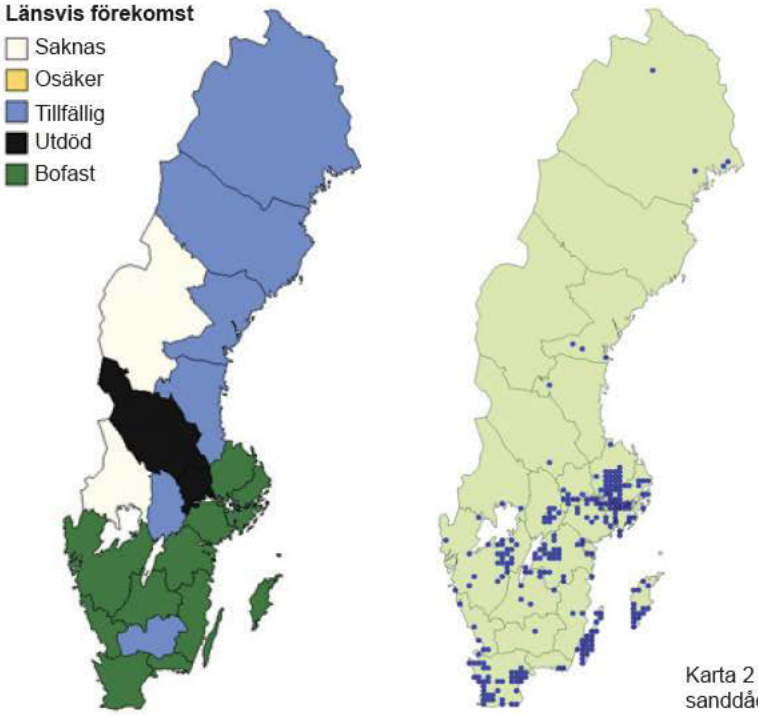

Figur 1. Denna sandiga slänt vid Paradisvägen i Åhus är sedan många år tillbaka en säker lokal för sanddådra. Foto: K.-A. Olsson. – Figur 2. Sanddådra. Foto: Åke Svensson.

Karta 1. Sanddådra i Skåne 1989–2015.

- inte återfunnen 2015
- återfynd 2015
- ny lokal 2015

Karta 2 & 3. Utbredningen av sanddådra enligt Artportalen.

Beskrivning

Sanddådra är en ettårig, höstgroende, drygt halvmeterhög, korsblommig växt. Den är grågrön och hårig med både stjärnhår och enkla ogrenade hår. Bladen är oskaftade och lansettlika med pillik, stjälkomfattande bas. Blommorna är små med tre till fyra millimeter långa, ljusgula kronblad. Frukten är en päronlik, 4–7 mm lång hård skida, med smal vingkant. Fröna är ca 0,8 mm i diameter.

Sanddådra skiljs från de närstående arterna oljedådra *C. sativa* och lindådra *C. alyssum* på växtens hårighet samt skidornas och frönas storlek.

Resultat

Under 2015 inventerade jag samtliga lokaler för sanddådra i det skånska landskapet, vilket var 135 lokaler i 20 kommuner. En tredjedel av lokalerna var inte besökta sedan 1990-talet medan drygt en tredjedel var besökta under de senaste fem åren då vi inventerat andra arter i samma område.

Endast Kristianstad och Ystads kommuner hade fler än 5 lokaler med 106 respektive 14 lokaler. Mer än hälften av kommunerna hade endast en lokal.

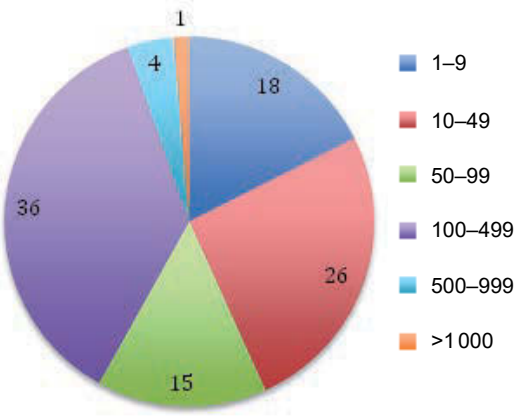
I Skåne blommar sanddådran från mitten av maj till mitten av juni. Det är lättast att räkna antal exemplar av sanddådra när den blommar vilket innebär att man inte har så många veckor på sig för att hinna med samtliga lokaler.

När sanddådran blommat över står

Tabell 1. Förekomst av sanddådra uppdelat på kommun.

Kommun	Antal lokaler	Antal lokaler med fynd	Ej återfunnen	Nya lokaler
Bromölla	3	1	2	0
Burlöv	1	0	1	0
Helsingborg	1	0	1	0
Hässleholm	1	0	1	0
Hörby	1	0	1	0
Höganäs	1	0	1	0
Klippan	2	0	2	0
Kristianstad	106	44	47	15
Kävlinge	1	0	1	0
Landskrona	3	1	2	0
Lomma	1	0	1	0
Lund	3	0	3	0
Malmö	1	0	1	0
Simrishamn	1	0	1	0
Skurup	2	0	2	0
Svalöv	1	0	1	0
Svedala	4	0	4	0
Vellinge	2	1	1	0
Ystad	14	12	2	0
Åstorp	1	0	1	0
Summa	**150**	**59**	**76**	**15**

Diagram 1. Antal lokaler (%) med ett visst antal exemplar av sanddådra.

fröställningarna kvar och trots att de oftast är mer än en halvmeter höga blir de väldigt osynliga i den övriga vegetationen.

Jag hann med att besöka alla lokalerna under blomningstiden och fann sanddådra på 59 av de 135 lokalerna (43 %). Ett detaljerat resultat framgår av tabell 1. Men sanddådra fanns kvar i endast 5 av de 20 kommunerna, vilket innebär att utbredningsområdet krympt högst betänkligt under se senaste 20–25 åren. Igenväxning med gräs och sly samt ett alltför intensivt åkerbruk med täta grödor konkurrerar ut sanddådran. Jag hittade sanddådra på 15 nya lokaler – samtliga i Kristianstad kommun. Fördelen med att inventera en art under ett år är att man lär sig och får en blick för lämpliga biotoper för arten. Somliga av de nya lokalerna hittade jag av en slump när jag letade klibbveronika som också växer i liknande biotop medan andra lokaler hittades för att jag letade på lämpliga platser.

Lokalerna där jag hittade sanddådra var främst i sandiga slänter och kanter invid stenmurar samt i sandiga åkerkanter. På någon lokal fanns den i kanten av ett rapsfält där sådden inte lyckats så bra utan det var mycket glest med raps.

Glädjande nog var många av lokalerna med fynd mycket individrika. På över 40 % av lokalerna med fynd fanns det mer än hundra exemplar per lokal och på ungefär samma antal lokaler kunde mer än 10 exemplar räknas in.

Figur 3. Sanddådra i tidig blom. Foto: Åke Svensson.

Sammanfattning

Utbredningsområdet i Skåne har krympt och numera återfinns sanddådra endast i en fjärdedel av de kommuner den tidigare noterats i sedan de senaste två decennierna. Kristianstad kommun med sina sandiga marker hyser 75 % av de kvarvarande lokalerna men även här var minskningen av lokaler drygt 50 %. Det största hotet mot arten är igenväxning och ett alltför intensivt åkerbruk.

Referenser

Den virtuella floran, Naturhistoriska Riksmuseet.

Artdatabanken 2015. Artfakta Sanddådra. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Nordstedt, O. 1920. Prima loca plantarum suecicarum. Första litteraturuppgift om de i Sverige funna vilda eller förvildade kärlväxterna. - Bilaga till Botaniska Notiser 1920: 1–95.

Tyler, T. m.fl. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning.* Lund.

Artportalen 2015, SLU, Uppsala.